

ЗМІСТ ПРИНЦИПУ ПОЄДНАННЯ ГЛАСНОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ОБМЕЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Written by КОВАЛЕНКО КСЕНІЯ КОСТЯНТИНІВНА, студентка 3 курсу юридичного факультету ДДУВС (м. Дніпро)

Thursday, 19 May 2022 14:01

Національні процесуальні законодавства різних держав є досить різними, але все ж таки можливо визначити незмінні компоненти судового процесу, котрі, поряд із предметом захисту, характеризують правосудні засади судової діяльності і судової форми захисту. При цьому ця недостатньо досліджена проблема справедливо пов'язується з існуючим у законодавстві низки держав терміном «належна правова процедура». Так, ця процедура, на думку американських юристів, складається з двох елементів: оповіщення та слухання, тобто оповіщення всіх заінтересованих осіб про наступний розгляд їх справи і надання їм можливість брати участь в її розгляді. Член Верховного суду США Дуглас назвав оповіщення і слухання фундаментальними принципами належної правової процедури. Зазначене зумовлює необхідність звернення до дослідження змісту одного з основних принципів цивільного судочинства – принципу поєднання гласності та можливості її обмеження в цивільному судочинстві. Даний принцип з незначними особливостями відбивається у процесуальному законодавстві практично будь-якої держави і відомий також як принцип публічності. Його основу складають такі акти, як Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ст. 14), Європейська конвенція прав людини і основних прав (ст. 6, 40) та ін., згідно з якими кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи. З урахуванням змісту зазначених актів дотримання принципу публічності Європейський суд з прав людини пов'язує з такими обставинами: 1) відкритістю судового розгляду в суді першої інстанції; 2) правом заявника бути особисто вислуханим судом з питань, що стосуються фактичної сторони справи, в суді будь-якої інстанції, яка розглядає питання факту; 3) забезпеченням загальнодоступності змісту (тексту) судового рішення, що приймається будь-якою інстанцією, шляхом його публічного оголошення, депонування його іншими способами [3, с. 102]. Можливо назвати різні аспекти прояву принципу, що розглядається: від права сторін знати, що відбувається стосовно розгляду їх справи, і особисто бути присутнім при здійсненні процесуальних дій (гласність у вузькому значенні) до можливості сторонніх осіб бути присутніми при розгляді будь-якої цивільної справи і отримувати інформацію про діяльність судів іншими законними способами (гласність у широкому значенні). В юридичній літературі досить часто згадується про таку вимогу до правосуддя, як його транспарентність чи прозорість, яка за своїм змістом є ще ширшою, ніж гласність.

Дія практично будь-якого принципу цивільного процесу може бути обмежена з тих чи інших підстав, що фактично є проявом балансу між приватними і публічними інтересами. У цьому плані не є винятком і принцип поєднання гласності та можливості її обмеження в цивільному судочинстві. Так, згідно зі ст. 6 Європейської конвенції прав про захист прав людини і основоположних свобод, судові рішення оголошуються публічно, однак преса та публіка можуть не допускатись на судові засідання протягом усього процесу або його частини з міркувань моралі, суспільного порядку або національної безпеки в демократичному суспільстві, а також коли цього вимагають інтереси суспільства неповнолітніх або для захисту приватного життя сторін, або – тією мірою, якою, на думку суду, суворо необхідно – за особливих обставин, коли гласність порушувала б інтереси правосуддя. Подібна норма міститься і в ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [1, с. 56].

Важливим елементом змісту засади гласності цивільного судочинства є підстави та загальний порядок закритого судового розгляду цивільних справ. Як уже зазначалось, зміст принципу гласності цивільного судочинства полягає в тому, що розгляд справ у всіх судах відкритий, за винятком випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної

Written by КОВАЛЕНКО КСЕНІЯ КОСТЯНТИНІВНА, студентка 3 курсу юридичного факультету ДДУВС (м. Дніпро)

Thursday, 19 May 2022 14:01

або іншої таємниці. Закритий судовий розгляд також допускається за мотивованою ухвалою суду з метою запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя осіб, які беруть участь у справі, або відомості, що принижують їх честь і гідність, а також забезпечення таємниці усиновлення. Сама можливість суду проводити закриті судові засідання, як уже зазначалось, стосується проблеми обмеження дії одного з основоположних принципів здійснення правосуддя – принципу поєднання гласності та можливості її обмеження в цивільному судочинстві. Постановка питання обумовлена тим, що в основі норм, які передбачають виняток з правил, що являє собою одне з основних демократичних досягнень, повинні бути вагомі підстави. Важливість розгляду цієї проблеми можливо продемонструвати на прикладі розгляду справ про всиновлення (удочеріння) дітей, коли ці підстави безумовно існують [2, с. 19]. Це і необхідність захисту інтересів усиновлювачів, які приймають непросте рішення прийняти в родину дитину з надією на те, що вона вважатиме їх своїми батьками, і, ґрунтуючись на цьому, вони зможуть побудувати спілкування з нею і її виховання. Це і необхідність захисту інтересів самої дитини, найбільш повне виховання і розвиток яких (особливо в ранньому віці) можливе лише у випадку, якщо вони впевнені в тому, що вони живуть у своїй рідній родині. Це і інтереси біологічних батьків, які можуть не бажати розголосу того, що вони були вимушені передати своїх дітей на всиновлення, і багато інших причин. У будь-якому разі закон, встановлюючи таємницю усиновлення, охороняє інтереси окремих осіб, і, перш за все, інтереси усиновителів. Винятково від них залежить, чи буде збережено таємницю в кожному конкретному випадку чи ні [4, с. 36]. Викладене приводить до висновку про те, що ст. 6 ЦПК, яка передбачає, що розгляд справ (і в разі розгляду справ про усиновлення) проводиться в закритому судовому засіданні залежно від наявності клопотання сторін, сформульована цілком слушно і не потребує відповідних змін. Як зазначено в аналізі судової практики у справах про усиновлення, що надійшли для аналізу судової практики, у клопотаннях стосовно закритого судового розгляду заявники зазначали про необхідність забезпечення таємниці усиновлення. Обґрунтованою є практика тих судів, які при проведенні підготовки справи до розгляду за наявності клопотання про закриті судові засідання постановляють мотивовану ухвалу про розгляд справи в закритому судовому засіданні (ч. 7 ст. 6 ЦПК).

Список використаних джерел:

1. Удадьцова І.В. Проблема судового визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним, 2011. 302 с.
2. Зейкан Я.П. Захист у цивільній справі, 2011. 488 с.
3. Ю.І. Руснак. Постанови, узагальнення судової практики, правові висновки Верховного Суду України у справах цивільної. 2013 – 744 с.
4. Вісник Верховного Суду України. Судова практика у справах про усиновлення. 2012, 110 с.